

1983 - האשמת מיידים אבנים בעבירת גרימת מוות בכוונה

מאת:

סגן דניאל נצר, תובע צבאי בפרקליטות אזור יהודה והשומרון, התביעה הצבאית

רס"ן ארז רגיואן, סגן פרקליטת אזור יהודה והשומרון, התביעה הצבאית

בשני מקרים ייחודיים, הואשמו מיידים אבנים לעבר כלי רכב נוסע בעבירת גרימת מוות בכוונה. בשנת 1983 הואשמו חמישה מיידים אבנים בגרימת מותה של אסתר אוחנה ז"ל. 30 שנה מאוחר יותר, הואשמו בדומה שני מיידים אבנים לעבר כלי רכב נוסע בגרימת מותם בכוונה של אשר ויהונתן פלמר ז"ל. ייחודיות שני מקרים אלו, מלמדת על המורכבות הטמונה בייחוס עבירת גרימת המוות בכוונה כנגד מיידים אבנים באזור יהודה ושומרון.

רקע עובדתי

ביום 29 בינואר 1983, נסעה אסתר אוחנה ז"ל בכביש שבין באר שבע לבין חברון. בסמוך לכפר דהריה שבאזור יהודה ושומרון, ארבו לרכבה חמישה מפגעים, כשאבנים בידם, על מנת ליידותם לעבר כלי רכב נוסעים. כשרכבה של אסתר חלף על פניהם, יידו המפגעים חמישה אבנים לעברה. האבנים פגעו ברכב, ניפצו את זגוגיותיו, ואבן אחת שחדרה את חלונות הרכב פגעה באסתר. אסתר פונתה לבית החולים הדסה עין כרם כשהיא מחוסרת הכרה. לאחר שבועיים, היא נפטרה מפצעיה.

עונשי מאסר של 13 ו-11 שנה לרוצחיה של אסתר אוחנה

מאת יוסף צוריאל

המישה צעירים ערכים מהעיריה דהרייה בהר חברון, הורשעו אתמול בבית-המשפט הצבאי כרמאללה בגרימת מותה בכוונה תחילה של אסתר אוחנה ז"ל, ונידונו לתקופות מאסר ארוכות.

החמישה בני 18-20 התארזו גנו לפעילות עוינת. בסוף חודש דש ינואר השנה ארבו למכונית צבאית, שנסעה בשעות התשיכה בכביש הגובל בעייר לים וכעבור שבועיים נפטרה.

התמול נפסקו לשלושת הר מבוגרים עונשי מאסר של 13 שנה כל אחד, ולשני הצעירים יותר 11 שנה. התובע הצבאי דרש להטיל על הנאשמים עונשים מרתיעים. הסניגור טען כי המקרה נדיר ולכן צריך להתחשב בעובדה זו, וגם בגימם. הצעיר יחסית של הנאשמים נשיא בית המשפט הצבאי אל"מ אמנון סטרשנוב קבע

בפסק הדין: „הגענו פה אחד למסקנה, כי בעוד שאין כל מקום להקל ראש בהומרת הן עבירות שביצעו הנאשמים, אין מקום גם למצות עמם את הדין עד תום“.

עונשי המאסר נראו קלים בעיני בני משפחת אסתר אותה נה ז"ל, שנכחו באולם ובחום הקראת פסק הדין הביעו את מחאתם בהתרעושות רבה.

קטע מכותרת עיתון "מעריב", 11 במאי 1983, ובו מובאה מפסק דינו של נשיא בית המשפט הצבאי, אל"מ אמנון סטרשנוב (כתפקידו ודרגתו דאז)

כמעט 30 שנה מאוחר יותר, ביום 23 לספטמבר 2011, נסע אשר פלמר ז"ל עם בנו יהונתן ז"ל, תינוק בן שמונה חודשים, בכביש מספר 60 בקטע הסמוך לכפר חלחול – באזור הסמוך לזה בו נמצא הכפר דהריה. שני מפגעים, שנסעו אף הם בכביש, יידו אבנים מרכבם לעבר רכבים שחלפו על פניהם. כשחלף רכבו של אשר פלמר ז"ל על פניהם, יידו המפגעים אבנים לעברו, וגרמו לו לאבד שליטה. כתוצאה מכך, סטה הרכב מן הכביש והתדרדר לצידי הדרך. במהלך ההתדרדרות נפלו על גג הרכב אבנים גדולות ומעכו את הרכב. כתוצאה מכך, נהרגו אשר פלמר ז"ל ובנו יהונתן ז"ל.

הורשע הפלסטיני שרצח את פלמר ובנו

בהכרעת דין יוצאת דופן נקבע כי ואאל אל ערג'ה מחלחול יידה בספטמבר 2011 אבנים לעבר רכבם של פלמר ובנו התינוק יונתן מתוך כוונה להרוג יהודים. גזר דינו יינתן במועד אחר



איתמר פליישמן פורסם: 02.04.13, 18:51

כותרת כתבה באתר Ynet, 2 באפריל 2013 (קישור)

בשני אירועים אלו, הגישה התביעה הצבאית כתבי אישום בגין גרימת מוות בכוונה נגד המפגעים (פרשת צביח משנת 1983, ופרשות אל-ערג'ה וסעדה משנת 2011). בשני ההליכים, הורשעו המפגעים בעבירה החמורה שיוחסה להם.

ההליכים המשפטיים

מקרי יידוי אבנים לעבר רכב נוסע שגרמו למוות, שהובאו לפתחו של בית המשפט הצבאי, הם נדירים. המקרים בהם מאשימה התביעה הצבאית את מידי האבנים בעבירת גרימת מוות בכוונה, עבירה המקבילה לעבירת הרצח בחוק העונשין, נדירים עוד יותר. פרשת צביח היא אחת הפרשיות הראשונות לכך. מציאות זו נובעת, בין היתר, מהאתגר שבהוכחת היסוד הנפשי של עבירת גרימת המוות בכוונה כנגד מידיי האבנים.

נוסחו של סעיף העבירה של גרימת מוות בכוונה, סעיף 209 לצו בדבר הוראות ביטחון [נוסח משולב] (יהודה והשומרון) (מס' 1651), תשי"ע-2009, נותר יציב ויסודותיו לא שונו לאורך השנים: "הגורם בכוונה למותו של אחר...". יחד עם זאת, לאורך השנים, התפתחו הלכות בית המשפט הצבאי ביחס לפרשנותו של הסעיף ובכל הנוגע לשימוש בו ביחס למעשים של יידוי אבנים.

המקרה הראשון בו נבחן השימוש בסעיף גרימת המוות בכוונה בגין מעשה של יידוי אבנים אירע בשנת 1978, בו שישה צעירים ממחנה הפליטים עסקר יידו אבנים לעבר משאית צבאית שעברה במקום (פרשת אבו-ימן). אחת האבנים פגעה בנהג, וכתוצאה מכך, סטתה המשאית מן הדרך, התנגשה בבית קפה הסמוך לכביש, ודרסה למוות שניים מן היושבים בבית הקפה. השישה הואשמו בעבירה של גרימת מוות בכוונה, והורשעו בעבירה זו. בנימוקיו לפסק הדין, הסביר בית המשפט כי דרישת הכוונה בעבירה של גרימת מוות בכוונה כורכת בתוכה את חובת התביעה, להוכיח שהנאשם יצפה את תוצאת המוות ממעשהו, בהתפתחות טבעית של העניינים, ואין נפקא מינא אם היה חפץ בה או אדיש אליה.

תפיסה זו של יסוד הכוונה עוגנה בהמשך, גם בפרשת עישה, משנת 1993. בה קבע בית המשפט הצבאי לערעורים כי לאור השוואת עבירות ההמתה באזור לעבירות ההמתה בישראל, יש לקבוע כי בעבירת גרימת מוות בכוונה, די ביסוד נפשי של פזיזות ביחס לתוצאת המוות. למרות קביעה זו של בית המשפט, התביעה הצבאית נהגה להוכיח את החפץ בתוצאת המוות, ולא להסתפק באדישות כלפיה (ראו לדוגמה פרשה אחרת - פרשת ג'ועבי).

בהמשך לכך, בשנת 2005, בפרשת שמאסנה, הפך הרכב מורחב של בית המשפט הצבאי לערעורים את ההלכה שנקבעה בפרשת עישה, וקבע כי אין להסתפק ביסוד נפשי של פזיזות ביחס לתוצאת המוות, אלא יש להוכיח שהנאשם חפץ בה (כוונה ורצון של ממש), נוסף על צפייתה.

המורכבות בייחוס עבירה של גרימת מוות בכוונה למידי אבנים, נובעת מהקושי להוכיח את החפץ בתוצאת המוות. כדי לבסס את החפץ בתוצאת המוות בפרשיות **צביח**, **אל-ערג'ה וסעדה**, הסתמך בת המשפט על שני אדנים: ראשית, הגרסאות שמסרו הנאשמים באמרותיהם המשטריות; ושנית, "חזקת הכוונה", לפיה אדם מתכוון לתוצאות הטבעיות של מעשיו. בשני המקרים, קבע בית המשפט שהנאשמים חפצו בתוצאת המוות, בהתבסס על אמרותיהם של הנאשמים, ועל כך שהמוות היה תוצאה טבעית של מעשיהם.

התפתחותה המשפטית של פרשנות סעיף גרימת המוות בכוונה, כפי שהוא מעוגן בתחיקת הביטחון מטעם המפקד הצבאי, זכתה לביטוי בשתי הפרשות. בפרשת **צביח**, הנאשמים ארבו לרכב חולף בדרך המלך, ויידו לעברו מטר אבנים במקביל. בית המשפט הצבאי קבע, כי תוצאת המוות היא התוצאה הטבעית במעשים אלו. בית המשפט השווה אירוע זה לפרשת **אבו-ימן** שהוזכרה לעיל, שגם במסגרתה נקבע שתוצאת המוות בעקבות התאונה היא תוצאה טבעית ומסתברת של יידוי אבנים לעבר כלי רכב נוסע.

בפרשיות **אל-ערג'ה וסעדה** המאוחרות יותר, הדגיש בית המשפט את ריבוי ותכיפות אירועי יידוי האבנים שביצעו הנאשמים. בנוסף, בית המשפט שם דגש מיוחד על שיטת יידוי האבנים מרכב נוסע, שמעצימה את עוצמת הפגיעה של האבן הנזרקת. בשל כך, קבע בית המשפט כי תוצאת המוות היא התוצאה הטבעית של יידוי האבנים באירוע זה.

היבטים מיוחדים אלו, גרמו לבית המשפט לקבל את עמדת התביעה בפרשות **צביח**, **אל-ערג'ה וסעדה**, ולהרשיע את הנאשמים בגרימת מוות בכוונה.

בחלוף מספר שנים, בשנת 2018, בפסק הדין בעניין **חמאמרה**, שרטט בית המשפט הצבאי לערעורים שורת מבחני עזר לקביעת היסוד הנפשי של מידי אבנים. מבחנים אלה כוללים את בחינת תוכנה של אמרת הנאשם, וכן בחינה של התכנון המקדים של המעשה, המניע למעשה, יכולת הפגיעה בכלי הרכב הנוסעים, מעשי הנאשם לאחר האירוע, גודל האבן וכן מספר האבנים שיוודו. באותו מקרה, בית המשפט הצבאי זיכה את הנאשמים מעבירת ניסיון גרימת מוות בכוונה, והרשיעם בעבירת יידוי חפצים לעבר כלי תחבורה נוסע. בית המשפט ביסס קביעה זו על שאפשרות גרימת המוות - בנסיבות שתוארו בפרשת חמאמרה - היא רחוקה, ולכן לא ניתן להניח שמיידי האבנים התכוונו שתתרחש.

חשיבות הפרשות

בפרשות **צביח**, **אל-ערג'ה וסעדה**, הואשמו והורשעו מידי האבנים בגרימת מוות בכוונה. פרשות אלו ייחודיות בכך שהן בין המקרים הבודדים, בהם התביעה ביקשה להרשיע מידי אבנים בעבירה חמורה זו, תוך ייחוס תוצאת מותו של אדם לזריקת האבנים כשלעצמה.

מקרים אלו משרטטים את "גבולות הגזרה" לאפשרות הרשתם של מידי אבנים בגרימת מוות בכוונה, ומנחים את תביעה הצבאית בבחירת האישום הראוי באירועים מסוג זה. הנדירות של מקרים מסוג זה, מלמדת על מורכבות הסוגייה של ייחוס עבירת גרימת מוות בכוונה כלפי מידי אבנים.

מדוע בחרנו בנושא?

בתפקידנו בתביעה הצבאית שבאזור יהודה ושומרון, אנו עוסקים באופן תדיר באירועים של ידוי אבנים לעבר רכבים נוסעים ובהעמדתם לדין של מי שביצעו מעשים כאלה.

באירועים המטופלים על ידינו, סל העבירות אותן ניתן לייחס למידי האבנים הוא רחב, ועלינו לבצע בכל מקרה ומקרה לימוד והערכה מדויקת של התיק, כך שנייחס בכתב האישום את העבירה הראויה. לפיכך, יש חשיבות רבה להכרת הפרשיות הנסקרות בחיבור זה ואת התפתחות הדין באזור יהודה ושומרון בהקשר זה.

להרחבה בנושא, ראו את המקורות הבאים:

- (רמאללה) 1075/83 התובע הצבאי נ' מחמד בדוי ג'ברין צביח (פורסם בנבו, 10.05.1983);
- (יהודה) 5348/11 התביעה הצבאית נ' ואאל סלמאן מחמד אל-ערג'ה (לא פורסם);
- (יהודה) 5347/11 התביעה הצבאית נ' סעדה (לא פורסם);
- (טול כרם) 5111/78 התובע הצבאי נ' חאלד שחאדה אבו ימן (פורסם בנבו, 30.08.1978);
- ע' (איו"ש) 222/93 התובע הצבאי נ' באהר עישה, פסד"ן ח' 149;
- ע' (איו"ש) 112/99 מאג'ד מוחמד ג'ועבי נ' התובע הצבאי (פורסם בנבו, 27.03.2000);
- ע' (איו"ש) 99/79 מנצור יוסף חסן שמאסנה נ' התובע הצבאי (פורסם בנבו, 29.09.2005);
- ע' (איו"ש) 2326/15 רמאח יונס עבד אלפתאח חמאמרה נ' התביעה הצבאית (פורסם בנבו, 13.03.2019).
- (שומרון) 2067/11 התביעה הצבאית נ' עמאד פואז אמין אל חופש (פורסם בנבו, 16.01.2014).
- הנחיות התביעה הצבאית הראשית, הנחיה 6.02.08 "זריקת חפצים".
- הנחיות התביעה הצבאית הראשית, הנחיה 6.01.07 "עניינים המחייבים אישור התובע הצבאי הראשי, המצויים בתחום טיפולה של התביעה הצבאית באיו"ש".